

**ESKİ OĞUZ TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ BİR FIKIH METNİ:
LEVH-İ MÜBÂREK***
**A FİQH TEXT WRITTEN IN OLD OGHUZ TURKISH:
LEVH-İ MÜBÂREK**

Havva YALDIZ**
Mustafa TOKER***

Öz

Türkler İslamiyet'e girdikten sonra kabul ettikleri yeni dinin esaslarını öğrenmek ve öğretmek için birçok eser kaleme almışlardır. Bu makalede tanıtılmaya çalışılan eser de böyle bir çabanın ürünüdür. Halkı bilinçlendirmek için yazılan, sade dilli dinî eserlerden olan *Levh-i Mübârek*, fıkıh ilminin başlıca mevzuları olan namaz, oruç, zekât, hac vb. konulardan oluşmaktadır. Mensur olarak kaleme alınan yazma 62 varaktan ibarettir. *Levh-i Mübârek*'in kim tarafından yazıldığı, nerede ve ne zaman kaleme alındığı gibi hususlar bilinmemektedir. Eserin dilinden, söz varlığından anlaşıldığı kadarıyla telif tarihi 15. yüzyıl ve sonrasına, istinsah tarihi ise 18. yüzyıl ve sonrasına ait olmalıdır. Bu çalışmayla, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 15 Hk 1032 numaralı yazma tanıtılarak hem Türk diline hem de Türk edebiyatı tarihine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Levh-i Mübârek, Eski Oğuz Türkçesi, Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi, Fıkıh

Abstract

After embracing Islam, Turks wrote many works to learn and teach the principles of their new religion. The text that is tried to be introduced in this article is the conclusion of such an endeavour. *Levh-i Mübarek* is a religious work that was written in plain words and aims to raise the awareness of the people. It consists of some subjects such as prayer, fasting, alms, pilgrimage which are the main subjects of fiqh science. The manuscript has 62 leaves. Some issues like who wrote the *Levh-i Mubarak*, where and when it was written are not known. As it is understood from the language and vocabulary of the work, the date of its writing should belong to the 15th century and later, and the date of its editing should belong to the 18th century and later. With this study, it is aimed to contribute to both Turkish language and the history of Turkish literature by introducing the manuscript numbered 15 Hk 1032 in Konya Regional Manuscripts Library.

Keywords

Levh-i Mubarek, Old Oghuz Turkish, Transition Period to Ottoman Turkish, Fiqh

* Bu makale "Levh-i Mübarek (İnceleme- Çeviri Yazılı Metin-Dizin- Tıpkı Basım)", [Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (devam ediyor)] adlı Yüksek Lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, havva.yaldiz@selcuk.edu.tr <https://orcid.org/0000-0001-6687-4067>

*** Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, mtoker@selcuk.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4311-7044>

Gönderim Tarihi: 31.01.2020
Kabul Tarihi: 20.03.2020

I. GİRİŞ

Oğuzlar, kendilerine mahsus lehçeleri olmasına rağmen edebî dil olarak yüzlerce yıl Orta Asya'daki ortak yazı dilini kullandılar. Ancak, geniş topluluklar hâlinde batıya göç edip bu toprakları Türkleştirmeye başladıklarında Orta Asya'dan çok uzaktaki bu topraklarda VI. yüzyıldan XIII. yüzyıla kadar yalnızca bir konuşma dili olarak süregelen kendi lehçeleri ile de yazmaya başladılar. Anadolu'da bir müddet Arapça ve Farsça ile de yazı dili olma yolunda mücadele eden Oğuzca, edebî dil olarak XIII. yüzyıldan günümüze kadar kesintisiz olarak ürünler verdi (Gülsevin & Boz, 2004, s. 54).

Genellikle Oğuz Türkçesinin ilk dönemi olan Eski Anadolu Türkçesi dönemi için "13. yüzyılda başlar ve 16. yüzyıl başlarına dek sürer, 16. yüzyılda ise yerini Osmanlı Türkçesine bırakır." açıklaması yapılır. Bu açıklama, dil incelemelerini kolaylaştırmak için yapılmış olsa da araştırmacıların çoğu, dil dönemlerini keskin bir şekilde birbirinden ayırt etmenin mümkün olmadığını ifade etmektedirler. Özellikle Eski Anadolu Türkçesi; 18. yüzyıla kadar hem konuşma dilinde hem de halkı bilinçlendirmek için yazılan, sade dilli dinî eserlerde yoğun bir şekilde varlık gösterir. Çünkü Osmanlı döneminde konuşulan Türkçe, Selçuklu ve Beylikler döneminde yazılı hâle gelip geliştirilen Eski Anadolu Türkçesidir.

Türkler, İslam dinini kabul ettikten sonra yeni girdikleri dinin gereklerini öğrenmek için birçok eser kaleme almışlardır. Batı Türkçesiyle İslamiyet'in hükümlerini bildiren fıkıh ilmine dair çok sayıda eser de yazılmıştır. Sözlükte "söz ve fiillerin amaçlarını kavrayacak şekilde keskin ve derin kavrayış, iyi ve tam anlamak, bir şeyi derinlemesine bilmek" anlamlarına gelen fıkıh kelimesi, hicrî ikinci yüzyıla kadar asıl kaynaktan elde edilen bilgilerin tamamını ifade etmek için kullanılmıştır. Ancak İslam toplumunda dinî bilgi gelişip çeşitli konulara ait ilim dalları doğunca; dinin hukuk, ibadet, ahlak yani ahkam bölümüne fıkıh denilmeye başlanmıştır (Ece, 2000, s. 187-188).

"Kişinin ilim öğrenerek onunla amel etmesi, sonra da onu öğretmesi sadakanın bir kısmıdır" (İbni Abdi'l-Berr, 2015, s. 159) hadis-i şerifini kendilerine düstur edinen mezhep imamları, Kur'an-ı Kerim'in manasını Hazreti Peygamberden öğrenen sahabe ve tabiinden öğrendikleri rivayetleri kitaplarına yazmışlar, onların adımlarını izleyen diğer ehli-sünnet âlimleri ise bu kitaplardan, tefsirlerden, hadislerden anladıklarını insanlara açıklamak ve öğretmek için binlerce fıkıh ve ilmihâl kitabı kaleme almışlardır.

Günümüze ulaşan, manzum ve mensur çok sayıda Türkçe fıkıh eseri vardır. Fakat gerek konunun kapsamlı olması ve gerekse çalışmanın amacının eser tanıtımı olması sebebiyle fıkıh ilmine dair yazılmış tüm eserlere bu çalışmada yer verilmeyecektir. Bunun yerine, dönemlerine riayet edilerek belli başlı eserlere yer verilecek ve eserlere ulaşmayı kolaylaştırmak için de eserlerle ilgili yapılmış olan çalışmalara atıf yapılacaktır.

Karahanlılar döneminde, çok sayıda İslam hukukçusunun yetiştiği ve bu fakihlerin fıkıh ilmi ile ilgili çok sayıda eser kaleme aldıkları bilinmektedir¹. Takip eden dönemler içerisinde Memlük Kıpçakları döneminde; İrşâdü'l-Mülûk ve's-Selâtin (Toparlı, 1992), Kitâb Fi'l-Fıkh (Toparlı, 1993), Kitâb Fi'l-Fıkh Bi'l-Lisâni't-Türkî (Ağır, 1989), Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l-Leysi's-Semerhandî (Özkan, 2018), Mukaddimetü'l-Gaznevî fi'l-İbâdât (Talân, 1987); Çağatay Türkçesi döneminde; Mübeyyen Der-Fıkh (Seyhan, 2004), Tergîbü's-Salât (Erbay, 2003); Eski Anadolu Türkçesi döneminde; Kudûrî Tercümesi, Kitâb-ı Gunya (Akkuş, 1995), Vikâye

¹ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bk. Aıntamam Kariev, "Karahanlılar Devrinde Yetişmiş Orta Asya Fukahası ve Onların İdaredeki Yeri" *Mîzânü'l-Hak İslamî İlimler Dergisi*, 2018, s. 125-138.

Tercümesi (Altunkaynak, 1992), Mukaddime-i Kutbuddîn (Öksüz, 1976), Nazmü'l-Hilâfiyyât Tercümesi (Bilgin, 1996); Büyük Selçuklu Devleti zamanında, Mesâil-i Melikşâhî fi'l-Kavâidi'ş-Şer'iyye gibi fıkıh eserleri kaleme alınırken Osmanlı Devleti zamanında da fıkıh ilmine dair sayısız eser kaleme alınmıştır².

Bunların yanı sıra; dilinde Karahanlı, Oğuz, Kıpçak lehçelerinden izler barındıran Eski Türkmen Türkçesiyle kaleme alınmış Satır Altı Tercümeli Bir Fıkıh Kitabı (Karasoy, 2017) ile karışık dilli eserler arasında anılan Şerhü'l-Menâr (Tulum, 1968) ve Ferâiz Kitabı (Tekin, 1973-1974) da fıkıh ilmine dair kıymetli kitaplardandır.

Bu çalışmada da mensur bir fıkıh metni olan Levhi Mübârek adlı eser çeşitli yönleriyle incelenerek ilim âleminin dikkatine sunulmaktadır:

II. YÖNTEM

Eski Oğuz Türkçesiyle Yazılmış Bir Fıkıh Metni: Levh-i Mübârek isimli çalışma bölümler hâlinde hazırlanmıştır. Bu bölümlerin içerikleri şu şekilde özetlenebilir:

Levh-i Mübârek adlı bölümde *Eserin Tavsifi* ve *Eserin Muhtevası* başlıkları altında eserin tanıtımı yapılmıştır.

Yazmanın Dili adlı bölümde eserde dikkat çeken dil ve imla özelliklerine yer verilmiştir. Bu özellikler belirlenirken öncelikle 62 varaktan müteşekkil olan Levh-i Mübârek adlı eser, yazmada yer yer tesadüf edilen harekeli kelimeler ve metnin imlası göz önünde bulundurulurken çeviri yazılı şekilde yeni yazıya aktarılmıştır. Ardından metin fonetik ve morfolojik açıdan incelenmiştir. Bu inceleme sonunda Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi özelliklerini yansıtan ve devrin fonetik gelişme sürecine tanıklık ettiği farz edilen bazı örnekler, bu alana katkı sağlamış Türkologların görüşleri eşliğinde maddeler hâlinde verilmiştir. Eserin imlasıyla ilgili verilen örneklerde yazmanın orijinalinden görüntüler eklenmiş ve doğru bir imla değerlendirilmesi yapılmıştır.

Değerlendirme ve Sonuç bölümünde ise Arap alfabesinin Türkçenin ses özelliklerini yansıtmadaki yetersizliği, dönemin kalıplaşmış imlası ve metnin harekesiz oluşu göz önünde bulundurulurken elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

III. BULGULAR

Levh-i Mübârek'te eklerin büyük bir çoğunluğu Eski Anadolu Türkçesindeki gibi kullanılırken bir bölümü ise dudak uyumu sürecine girmiştir. Metinde Eski Anadolu Türkçesinde sürekli yuvarlak ünlülü kullanılan bazı ekler düz ünlülü şekilleriyle de görülürken düz ünlülü olarak kullanılan bazı eklerin yuvarlak ünlülü şekillerine de tesadüf edilmiştir. Mesela Eski Türkçeden beri üçüncü şahıslarda daima düz ünlülü olarak kullanılan görülen geçmiş zaman eki *-dl* metinde hem yuvarlak hem düz ünlülü şekilleriyle tespit edilirken Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü olarak kullanılan *isimden isim yapma eki +lu* hem yuvarlak hem de düz ünlülü şekilleriyle tespit edilmiştir. Ancak eklerde görülen bu düzleşme ve yuvarlaklaşma hadiseleri her zaman dudak uyumunu gerçekleştirmemiş, aksine yeni uyumsuzluklara da sebebiyet vermiştir. Dudak uyumundaki geçiş döneminin izleri olarak yorumlanan *Tersine Uyumsuzluk* hadiselerine Levh-i Mübârek'te de tesadüf edilmiştir.

Metinde dikkati çeken bir diğer husus da ikili şekillerdir. Kelime tabanlarında, ünlülerde, ünsüzlerde ve eklerde rastlanılan bu ikili şekiller, bir imla özelliği olarak değerlendirilebilmekle birlikte müellif ya da müstensih'in ağız özelliği olarak da değerlendirilebilmektedir.

² Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bk. Recep Cici, "Osmanlı Klâsik Dönemi Fıkıh Kitapları" *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2005, s. 215-248.

IV. LEVH-İ MÜBÂREK

A. Eserin Tavsifi:

Eserin müellifi, müstensihî, telif tarihi ve istinsah tarihi belli değildir. Yazmanın hiçbir bölümünde bu bilgilere tesadüf edilmez. Eserin ismi ise yazmanın 1b yaprağında besmele-i şerifin hemen öncesinde yer alır. Metnin muhtevasını yansıtmak için tercih edildiği düşünülen bu isim günümüz Türkçesine “Mübârek Levha” ya da “Mübârek Kitap” şeklinde aktarılabilir.

Müellifin “*Dilerem ki bu kitâbı okuya[nı] ve dinleyeni ve yazanı, kudret ve ‘azametüñi añlayanı ve bu kitâbı cem^c iden günâh deñizine ğarķ olmış fakîrüñ etdiği günâhları ‘afv idiüp rahmetüñden ayırmayasın, şoñ nefesde imânla gönderesin, Habîbüñ hürmetine bağışlayasın cümle imân ehli ile bile.*” (47a/6-10) cümlesinde geçen “cem^c iden” ifadesinden eserin derleme hüviyetinde bir eser olduğu anlaşılabilir. Nitekim Levh-i Mübârek’in *faşlu fî-ahvâli kıyâmet ‘alâmetlerin beyân ider, faşlu fî-beyânı eşrâtü’s-sâ’a, faşlu’n-nebiyyîni mev’ıza* bölümleri, 15. yüzyılın ikinci yarısında Ahmed Bican tarafından kaleme alınan Dürr-i Mekkûn’un (Demirtaş, 2009) *On Yedinci* ve *On Sekizinci* babında yer alan bazı bölümleriyle büyük benzerlikler gösterir.

Eserin tespit edilebilen tek nüshası, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi’nde “Kitab-ı Levh-i Mübârek, Arşiv No: 15 Hk 1032 kaydıyla bulunmaktadır. Kütüphane kayıtlarında metin hakkında başka bir bilgiye ulaşılamazken Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı resmî sitesinde 15 Hk 1032 numarada kayıtlı yazmanın isminin Şükürnâme, müellifinin Mahmud b. Fahreddin, müstensihinin Ahmed b. Burhan, istinsah tarihinin ise H. 1135 (M. 1722) olduğu bilgisi yer almaktadır. Sitede yer alan bu bilgiler, kısmen doğru kabul edilebilir. Çünkü Şükürnâme bu cilt içerisinde bulunan eserlerden sadece birisidir. Birden fazla eseri ihtiva eden 77 yapraklık 15 Hk 1032 numarada kayıtlı bu mecmuanın 1b-62a varakları arasında Levh-i Mübârek, 62a-66a varakları arasında Fatıha suresinin tefsiri Tefsir-i Fatıha, 66a-77a varakları arasında ise Şeyh Mahmud b. Fahreddin’e ait Şükürnâme (Ağzitemiz, 2019) isimli eser yer almaktadır.

Burdur İl Halk Kütüphanesi’nde muhafaza edilen mecmua, kütüphaneyi sel basması sonucu zarar görmüş ve Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi’ne getirilmiştir. Yazmada nem lekelerine sıklıkla rastlanılsa da bu lekeler, metnin okunurluğuna çok fazla etki etmemiştir.

Toplamda 62 varaktan oluşan Levh-i Mübârek’in tüm yaprakları 17 satırdır. Yazmanın sayfa genişliği 21,5x14,5, yazı alanı genişliği ise 15,5x8,5 cm’dir. Eserde su yollu ve 3 ay fligranlı kâğıt türü kullanılmıştır. Metin siyah mürekkeple kaleme alınmıştır. Ancak ayetlerin ve hadislerin üst kısımlarına, bazı kelimelerin de alt kısımlarına kırmızı mürekkeple çizgiler çizilmiştir.

Eser, istinsah edildikten sonra, müstensihî veya başka birisi tarafından yeniden gözden geçirilmiştir. Zira yazmanın bazı yerlerinde düzeltmeler göze çarpmaktadır. Mesela 2b/16’da “deñiz” kelimesinin hemen üzerine kırmızı mürekkeple “leri” heceleri eklenmiştir. 15b/2’nin derkenarında “farzı terk şahh” ibaresi yer almaktadır. 19b/14’ün derkenarına yazılan “Resül hazretinüñ karşıısına şahh” ibaresi, kesik kesik çizilen kısa çizgilerle satırda olması gereken yere yerleştirilmiştir. 22b/12’nin derkenarında “ve ğıybetden şahh” düzeltmesi göze çarpmaktadır. 37b/8’in derkenarına yazılan “dünyâ ve âhîret ğuşşalarından şahh” ibaresi de çizilen kesik çizgilerle satırdaki yerine yerleştirilmiştir.

Eserde müellif ya da müstensihîten kaynaklandığı düşünülen eksik yazımlar da vardır. Metinde eksik olduğu düşünülen kısımlar, köşeli yay ayraç (parantez) içerisinde verilmiştir:

Ĝâfil olup namâzı endîşe ile kılmağıñ [°aybın] yüzüñüze vurmasunlar. (5b/3-4), Ğaķ

sübhānehū ve te‘ālā insān[da] üç yüz altmış ba‘zı rivāyetde üç yüz kırk mafşal [ba‘zı rivāyetde] üç yüz kırk dört [mafşal] yaratmışdır. (7b/15-17), “Receb ayınıñ [ilk] cum‘a gicesinden gâfil olmañ kim ol giçe[yi] melā‘ik Reğā‘ib diyü tesmiye iderler. (12a/11-13), Āh [idüp] ağlayup eyde. (17b/17), Hağ te‘ālā beni peygamber vir[ibi]di (41a/16).

B. Eserin Muhtevası:

Levh-i Mübârek, fıkıh konularını içeren bir eserdir. Fıkıh ilmi, ibâdât (namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek, dinin emir ve yasaklarını yaymak), münâkehât (evlenme boşanma, nafaka vb.), muâmelât (alışveriş, kira, şirketler, faiz, miras vb.) ve ukûbât (had cezaları) bölümlerinden oluşur. Levh-i Mübârek’te fıkıh ilminin yalnız ibâdât bahsi ele alınmaktadır. Mensur olarak kaleme alınan eser, fıkıh ilminin kaynaklarına Kur’ân-ı Kerim’e, hadislere, icma ve kıyasa dayanır. Müellif, kimi zaman lafzen çoğu zaman da mealen bu kaynaklardan aldığı kıymetli bilgileri aktarır.

Eserin başında *Hāzā kitābu levh-i mübârek* ibaresi yer almaktadır. Müellif bu ibarenin ardından eserine besmeleyle başlar. Eserin ilk bölüm başlığı, *bu bâb Hağ sübhānehū ve te‘ālāyı zikir idenlere virilen sevâb ve fazîleti beyân ider*’dir (1b/1-2). Müellif, söze Hazreti Peygamberin Miraç Gecesi’nde gördüğü zikir kullar için hazırlanmış olan cennetteki köşkleri tasvir ettiği bir hadis-i şerifle başlar. Bu hadis-i şerifin ardından Allahuteala katında makbul olan zikir ve tesbihler (2a/5-14), Hazreti Peygambere salavat getirmenin sevap ve fazileti hakkındaki rivayetler (2a/15-2b/10), kelime-i tevhidin sevap ve fazileti (2b/11-3b/1) ve istiğfar duaları (3b/2-8) birbiri ardınca eserdeki yerini alır. Müellif, yine bu bölümde bir ana ya da alt bölüm başlığı açmadan cemaatle namaz kılmanın sevap ve fazileti (4a/6-5a/16) ile cemaati terk etmenin mahrumiyeti (5a/16-5b/1), namaz kılmanın sevap ve fazileti ile namazı terk etmenin mahrumiyeti (5b/1-6b/14), Cuma gecesi ve gününün bereketi ve bu günde yapılması güzel olan ameller hakkında da bilgiler verir (7a/1-7b/11).

7b/12’de karşılaşılan ikinci bölüm başlığı *üçüncü meclis nâfile ve namâzlarını ve sevâbını beyân ider*’dir. Metinde ikinci bölüm başlığı zikredilmeden üçüncü bölüme geçilmesi eserde bir eksiklik olabileceği şüphesini uyandırdıysa da yazma incelediğinde eserde herhangi bir kopma ya da tahrip olma izine rastlanılmaması bu ihtimali ortadan kaldırdı. Muhtemelen müellif ya da müstensih başlıklandırma yaparken bir dikkat eksikliği yaşamış olmalıdır. Nitekim eserin ilerleyen bölümlerinde de bazı başlıklarda tutarsızlıklarla karşılaşmaktadır. Müellif, bu bölümde 7b/12-15 satırları arasında işrak, 7b/16-8a/7 yaprakları arasında kuşluk, 8a/7-16 satırları arasında evvabin ve 8a/17-8b/1-8 yaprakları arasında dün (gece) namazları ile ilgili olan hadis-i şeriflerin yanı sıra bir de 8b/9-10a/7 yaprakları arasında gece namazının sevap ve fazileti hakkında kıssalar aktarır.

12a/4’te müellif söze *Dördüncü meclis Receb³ ayınıñ fazîletin beyân ider* ibaresiyle başlar. Bu bölümde Recep ayının fazileti ve bu ayda yapılması makbul olan ibadetlere yer verilirken derkenara yazılan *Matlab: Fazâ‘il-i Şa‘bân* ibaresiyle dikkat çekilen 17a/6’dan itibaren ise Şaban ayının fazileti ve bu ayda yapılması makbul olan ibadetlerle ilgili rivayetler sıralanır.

Metinde karşılaşılan beşinci bölüm başlığı *Faşl beşinci meclis Ramazân ayınıñ fazîletin beyân ider*’dir (21a/4-5). Müellif, bu bölümde Ramazan ayının fazileti, kutsiyeti ve oruç ibadeti hakkında ayet ve hadisler yanı sıra iki de kıssa zikreder. Bunlardan biri *mecusî ve oğluyla* (23a/7-23b/3) diğeri ise *bağcıvan ve padişah* (23b/7-24a/1) ile ilgilidir. *Bu bağıs derk bağısidür* ibaresiyle ayrıca bir alt başlık açılan bölümde müellif, oruç tutan kulların elde ettiği mükafatlarla ilgili rivayetlerin yanı sıra ulemaya hürmet etmenin, âlimleri ağırlamanın önemi hakkında da

³ metin: Ramazân

rivayetlere yer verir. 21a ile 30a varakları arasında yer alan beşinci bölümde Kadir Gecesi'yle ilgili de rivayetler vardır.

Altıncı bölüme 30a/1'de yer alan *Altıncı meclis zekât ve şadaka ve kurbân fazâ'ilin beyân ider* ibaresiyle başlanır ve peş peşe aktarılan rivayetlerle cömertliğin fazileti, gizli verilen sadakanın önemi vurgulanır. Ayrıca bu bölümde aktarılan her ayet ve hadisle ilgili birer de kıssa yer alır: Sadaka vermenin ömrü uzattığına dair hadisler aktarılırken Hazreti İsa ile ilgili bir kıssa (30b/4-31a/2), cömertliğin faziletini anlatılırken Hazreti Ali'nin ve Hazreti Fatıma'nın cömertliklerine dair iki ayrı kıssa (31a/8-15 ve 35b/16-37a/16), misafir ağırlamanın faziletini anlatılırken Hazreti İbrahim'in misafirperverliğiyle ilgili bir rivayet (34b/8-12) ve borçlunun borç yükünü hafifletmenin faziletini anlatırken de Hazreti Ömer b. Abdülaziz ile ilgili bir kıssa (37b/2-15) aktarılır.

38a/5'te *Hâzâ beyânu şadakati'l-fıtr* ibaresiyle yeni bir bölüm başlar. Bu bölümde fıtr sadakasının vacipliğine dair rivayetlerin yanı sıra konuyla ilgili bir de kıssaya yer verilir. Şevval ayı orucunun faziletine dair aktarılan bir rivayetle de bölüm noktalanır (39b/8).

39b/8'de *Faşlu fî-beyâni'l-ḥacc* ibaresiyle başlayan bölümde müellif söze Âl-i İmran suresi 97. ayetini lafzen vermekle başlar. Ardından da hac farızasını yerine getirmek kastıyla yola çıkan bir kulun kazanacağı sevapları ve hac yolunda hayatını kaybeden bir kulun ahvalini zikreden bir hadis-i şerife yer verir. Yine bu bölümde kabul olunmuş bir haccın emarelerinin neler olduğu ile ilgili de bir hadis-i şerif yer alır (41a/9).

41a/9-10'da karşılaşılan bölüm başlığı *Faşlu fî-ahvâli kıyâmet 'alâmetlerin beyân ider'* dir. Bu bölümde Hazreti Peygamberin kıyamet kopmadan önce meydana gelecek olan olayları bildirdiği üç ayrı hadis-i şerifine yer verilir. Bu hadis-i şeriflerde, özetle kıyametin büyük alametleri olarak zikredilen büyük alametlerden; Benî Asfer kavminden, Mehdî'nin gelişinden, Deccal'in ortaya çıkışından, Hazreti İsa'nın yeryüzüne imesinden, Yecüc ve Mecüc kavminden, yeryüzünü kaplayacak dumandan ve Dabbetül Arz'dan bahsedilir.

43a/1'de *Faşlu fî-beyâni eşrâtü's-sâ'a* ibaresiyle başlayan bölümde müellif, *faşlu fî-ahvâli kıyâmet 'alâmetlerin beyân ider* başlıklı bölümde zikrettiği konuları ilave hadislerle pekiştirir. Bahsedilen bazı hadiseler bir önceki fasılda zikredilmiş olsa da bu fasılda konu daha da ayrıntılı işlenir. Kıyametin yaklaşmasına yakın Kur'an-ı Kerim'in gökyüzüne çekilip hafızalardan dahi silinmesi, güneşin batıdan doğması, tevbe kapısının kapanması, yeryüzünü kaplayan kıtlık ve savaşlar, surun üflenmesi ve Azrail aleyhisselamın kendi canını alması gibi olağanüstü hadiselerin yanı sıra insanların mahşerde dirilmesi, cehennemın sırat köprüsü üzerine kurulması, mahşer gününün çaresizliği, insanların ağızlarının mühürlenip işlediği suçlara organlarının şahitlik etmesi ve o günün dehşetinden bacak bacağa dolanması gibi kimi hadiseler de ayetler ve hadisler aracılığı ile aktarılır ve 45b/14-16'da yer alan "Ḥalk niçe ḥaşr olur bilmek dilerseñ ḥaşr kitâblarına muṭâla'a eyle. Kimüñ ne ṭâkâti vardır ki ol 'azîm günü tafşîl ile beyân eyleye." cümlesiyle bölüm sonuna gelinir ve müellif bu bölümü uzun ve etkileyici bir münacatla noktalar (47b/17).

47b/17'den itibaren *Faşlu'n-nebiyyîni mev'ıza* bölümü başlar. Metnin bu bölümünde dünyanın güzelliklerinin aldatıcı ve geçici olduğu, bu güzelliklere kapılıp gaflete düşmemek gerektiği, mal biriktirmenin kötülüğü, cimrilik etmenin zararları hakkındaki nasihatlerin yanı sıra Hazreti Ali (48b/3-49a/2) ve İmam-ı Azam Ebu Hanife ile ilgili (50a/7-50b/3) birer de kıssa yer alır.

50b/16'da *Nâfile namâzını beyân ider* ibaresiyle başlayan bölüme müellif "yüz biñ ḥamd şükr ol pâdişâhlar pâdişâhına ki yiryüzünü enbiyâlar ile imân rûzî kıldı ve yüz biñ şalât, selâm ol seyyidü'l-

mürselîn[e] olsun kim bu za'îf ümmetine 'ibâdet kılmğa yol gösterdi." (51a/1-3) cümlesiyle başlar ve haftanın her bir gününde kılınması faziletli olan namazları ve bu namazların kılınmış şekillerini Hazreti Peygamberden rivayetler aktararak tarif eder. Ayrıca bu bölümde 55b/2-56a/10 yaprakları arasında *Faşlu fî beyāni'd-ḍuhā* başlığıyla kuşluk namazı 57a/6-57b/11 yaprakları arasında da *Faşl-ı hâcet namāzı* başlığıyla hacet namazı anlatılır.

57b/11'de *Beyān-ı āşūrā* ibaresiyle yeni bir bölüme geçilir. Bu bölüm eserin son bölümüdür ve bu bölümdeki rivayetler genellikle *Ḥadīs-i āḥir* ibaresinin ardından verilir. Mesela 58a/13'te karşılaşılan *Ḥadīs-i āḥir* ibaresinden sonra aşure gününün faziletli olmasına sebep olan hadiseler (Hazreti Adem'in yaratılması, tevbesi ve affedilmesi; arş, kürsî, sema, yeryüzü, cennet, cehennem, güneş ve ayın yaratılması; Hazreti İbrahim'in aşure günü doğması ve aynı günde Nemrut'un ateşinden kurtulması, Hazreti Nuh'un gemisinin tufandan kurtulması, Firavun'un Kızıldeniz'de boğulması, Hazreti Eyyüp'ün şifa bulması, Hazreti İsa'nın semaya yükselmesi, Hazreti Süleyman'a mülkün verilmesi vb.) anlatılır. 58b/8 'de yer alan *Ḥadīs-i āḥir* ibaresinden sonra aşure gününde yapılması güzel olan iş ve eylemlerden (alışveriş yapmak, sürme çekmek, aşure pişirmek vb.) bahsedilir. 59a/8'de yer alan *Ḥadīs-i āḥir* ibaresinden sonra ise aşure gününü değerlendirmek için yapılabilecek ibadetler (namazlar, dualar ve tesbihler) aktarılır. 59b/11'de herhangi bir başlık olmaksızın konu değişir ve 61b/10'a kadar İbrahim b. Edhem hazretlerinden bazı rivayetler aktarılır. Bu rivayetler arasında Hazreti Peygamberi rüyada görmeye vesile olması için kılınacak bir namaz da vardır ve müellifin 62a/2-7'de yer alan "*İlāhî, cemî' ümmet-i Muḥammedüñ erlerine ve 'avratlarına sen tevfiḳ vir. Saña kullıḳ itmekden ve rızāñı yirine getürmekden ḡāfil olmayalar. Elleri dutarken ve gözleri görürken sen ḥayrlar rüzî kıḳ. Āḥiretlerin ma'mūr eyle. Āmīn, yā Rabbe'l- 'ālemīn.*" cümleleriyle eser noktalanır.

Yukarıda verilen özetten sonra, müellifin üslubunu ve eserini kaleme alışı biçimini daha iyi yansıtabilmek için eserin bazı bölümlerinin, ilave açıklamalarla aynen aktarılması faydalı görülmüştür.

Müellif, genellikle bölümlere bir ayet ya da bir hadisle başlar ve ardından da ilgili olan ayetleri, hadisleri, âlimlerin görüşlerini ve ibretli kıssaları ahenk içerisinde sıralar:

"Altıncı meclis zekāt ve şadaḳa ve ḳurbān faẓā'ilin⁴ beyān ider: Allāhu te'ālā Kelām-ı Ḳadīmimde buyurur kim: "Akımu's-şalāte ve ātü'z-zekāte⁵" ya 'nī namāz[ı] tamām kıluñ ve daḥı malunuñuzuñ zekātın virüñ. Tā ki sizüñ için ecr-i 'azīm vardır. (30a/1-4)

Ayetlere yalnızca Arapça asıllarıyla yer verirken hadislerde aynı yolu izlemez. Metinde Arapça asılla yer alan sadece birkaç hadise rastlanır. Bu hadislerin bazılarında da kelime kelime tercüme etme yoluna gider:

Resūlullāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eyitdi: "Men meşā" bir kimse yürüse bir 'ulemā ardınca "ḥūṭveteyni" iki adım "ev celese" yāḥūd otursa "inde" ol 'ālimüñ yanında "sā'ateyni" iki sā'at "ev semi'a" yāḥūd diñlese "minhü" o 'ālimden "kelimeteyni" iki kelām "ev ekele" yāḥūd yise "ma'ahū" ol 'ālim ile bile "luḳmateyni" iki loḳma "vecebet [lehū]" ol kişiye vācib olur, "cenneteyni" iki cennet "mişlü'd-dünyā merrateyni" iki kerre. (27a/12-17)

Müellif; sözü fazla uzatmaktan, tekrara düşmekten, okuyucuyu sıkmaktan özellikle kaçınır:

"Her kişiuñ ilmine göredür ḥaşr neşr. Biz iḥtişār itdük, ol ki 'ākıldür iḥtişāri daḥı añlar ḥaşr günü ne gün idügin. Ol ki cāhildür, aynına almaz ve ḳulaḳına ḳoymaz, ḳalb mührlenmişdür, te'sīr etmez." (46b/6-9), "Münker Nekīr iki melekdür. Yüzleri ḳaradır. Gözleri çakırdur. Ādem oḳlanını mezāra ḳodukları vaḳt gelürler. Su'āl iderler, nice gelüp su'āl etdügin Meşābih kitābında beyān ider. Bu

⁴ metin: Zekāt ve şadaḳa altıncı meclis ve ḳurbān faẓā'ilin beyān ider.

⁵ "Namazı kılın, zekāti verin." (Kur'an-ı Kerim 2: 43).

muhtaşardan yazar, söz uzamasun diyü." (54b/ 14-17), "Bu namāzuñ şevābı çoğdur. Oğuyanlar üşene diyü yazmaduk." (57a/4).

Bölüm sonlarına gelindiğinde ise müellifin öğüt ve uyarıları yer alır:

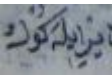

"İhvānī, iy mü³min kardaşlar, cum^ca güninüñ kadrini bilüñ. İşleriñüzi terk idüñ. Cum^ca namāzın kılmağa cehd idüñ. Nitekim Kur³ān'da buyurdi: "Yā eyyühellezīne āmenü izā nūdiye li's-şalāti min yevmi'l cumu^cati fes^cav ilā zikri'llāhi ve zeru'l-bey^c(a)" (7b/7-10).

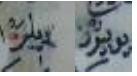
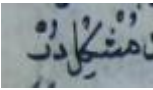
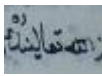
V. YAZMANIN DİLİ

Eserin telif tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak eserin dilinden ve söz varlığından hareketle telif tarihin 15. yüzyılın ikinci yarısı ve daha sonrası olduğu söylenebilir. 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu tarihten itibaren Eski Anadolu Türkçesinin özellikleri 18. yüzyıla kadar görülmeye devam etmiştir. Eserde geçen eklerin büyük çoğunluğu Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi kullanılırken bir kısmının dudak uyumu sürecine girdiği görülmüştür. Metinde ikili şekillerin yanı sıra tersine uyumsuzluk örnekleri de tespit edilmiştir.

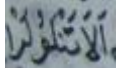
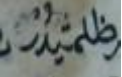

Eserde dikkat çeken bazı hususlar aşağıda örnekleriyle gösterilmiştir:

1. Levh-i Mübârek, nesih hatla harekesiz olarak kaleme alınmış olsa da metinde harekelenmiş kelimeler de vardır. Eserin tamamı göz önünde bulundurulduğunda harekeli olan kısımlar yok denecek kadar az olsa bile harekelenmiş kelimelerin bulunması metnin dili hakkında bize ipuçları vermektedir. Aşağıdaki bazı örnekler, kelimelerin veya kelime gruplarının harekeli olan kısımlarını göstermektedir:

yir ile gök 2a/17, gevde 2b/14-15, vardur 4b/14, adımuña 6b/16,

buyurdılar 15a/4-5, müşkildür 15a/6, Allāhu te'ālānuñ 16a/6,

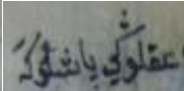
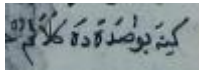
hâzır etmişdür 16a/8, necedür 17b/11, zebîhañam 18b/12,

eyü 19a/10, ala tenlüler 19a/10, zûlmetidür 21b/4, kırtılır 21b/12

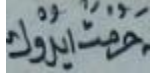

⁶ "Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır." (Kur'an-ı Kerim 62: 9).

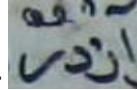

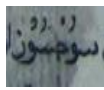
deyü 22a/2, içündür 22b/6, azacuk 25b/6, yig midür 25b/10,

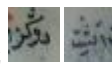

aqluñı başuña dir   26a/1-2, gine bu şadede gelemüm 26a/12,

şafâ idüp 26a/16, 'ilm-iledür 28a/5, 'ulemâdadur 28a/6,

imdi 28a/6, hürmet idüñ 28a/7, men^c ider 30b/2,

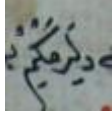
ölmeden 30b/14, def^c ider 31a/5, azdur 32a/4,

şadağa etse 32a/15, ceng etmeye 33a/11, suçsuz 33a/14,

sevâb virür 34a/17, eşitdüñüz 34a/1-2, girsünler 35b/11,

şabr iderdük 36a/15, n'itdüklerin 44b/4, geydüreler 52a/12,

üstine 55b/1, kuşlık 55b/2 okusa 56a/12, luftı 57a/5,

bahâne ider 57a/5, degildir 57a/6, dilerem kim 60b/1

2. Dudak uyumu, Türkçenin her döneminde ve her sahasında görülen bir durum değildir. Eski Türkçede belirli ölçülerde bulunan bu uyum Batı Türkçesinin başlangıcında yoktur. Süreç içinde gelişen dudak uyumu 18. yüzyılın sonlarında tamamlanmıştır (Özkan, 2009, s. 133-134). Metinde Eski Anadolu Türkçesinde dudak uyumuna aykırı olarak daima tek şekilli kullanılan eklerin dudak uyumuna tabi olarak da kullanıldıkları tespit edilmiştir:

a) Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü olarak tespit edilen *-dUK* sıfat-fiil eki aşağıda gösterilen örneklerde uyuma tabi olmuştur:

diledigi		9b/11	etdigi		47a/8
----------	---	-------	--------	---	-------

b) Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü olarak kullanılan *-dUm* görülen geçmiş zaman eki metinde yer alan şu örnekte dudak uyumuna tabidir:

bileydim		45a/14
----------	---	--------

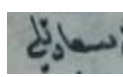
c) Eski Türkçede olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de daima dar düz ünlülü kullanılan *+I* üçüncü teklik şahıs iyelik eki birkaç örnekte dudak uyumuna tabi olmuştur:

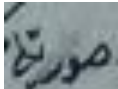

boynu		43a/15	soñunda		56a/11
-------	--	--------	---------	--	--------

odun "ateşini"		19b/3	oğluna		25a/3
----------------	---	-------	--------	---	-------

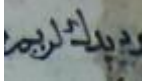

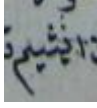

üstüne		44a/12	üstünde		48b/13
--------	---	--------	---------	---	--------

d) Eski Anadolu Türkçesinde *+IU* şeklinde klişeleşmiş olan isimden isim yapım ekinin uyuma bağlı olarak *+II* şeklinde kullanıldığı örneklere de rastlanmaktadır:

şüvvetli		17b/12	şa'ādetli		20b/12
----------	---	--------	-----------	---	--------

şüretli		14b/6	şerli		11b/12
---------	---	-------	-------	---	--------

e) Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü olarak tespit edilen *+(U)m* birinci teklik şahıs iyelik ekinin yardımcı ünlüsü metinde dudak uyumuna tabi olarak da kullanılmıştır:

didüklerim		48a/2	elime		38b/4
işim		4b/17	yirimle		11a/7

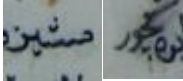
f) Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü olarak tespit edilen +(U)ñ ikinci teklik şahıs iyelik ekinin yardımcı ünlüsü aşağıdaki örnekte düz ünlülüdür:

siniñe “mezarına” 49a/5

g) Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülü olarak kullanılan +Uñ ilgi hâli eki metinde dudak uyumuna tabi olarak da kullanılmıştır:

şaçın “sacın” 48b/10

h) Eski Anadolu Türkçesinde -Uz olan birinci çokluk şahıs ekinin metinde bir kelimedeyumuna tabi olduğu tespit edilmiştir:

geçürmişiz 45a/14-15

i) Eski Anadolu Türkçesinde dudak uyumu dışında kalan -(I)l- fiilden fiil yapım ekinin yardımcı ünlüsü metinde yer alan şu örnekte dudak uyumuna tabi olmuştur:

olunur 48a/2

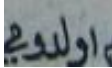
j) Eski Anadolu Türkçesinde bazı fonetik tesirlerle kelime tabanlarında yuvarlaklaşmalar görülür. Dudak uyumunu bozan bu yuvarlaklaşmalar metninde de görülürken ikili kelime tabanlarına tesadüf edilmesi dudak uyumu sürecinin başladığını gösterir (Özkan, 2009, s. 137):

gemüsi		59a/3	~	gemisi		58b/14
kendü		37a/12	~	kendi		30b/6
oğusa		56a/12	~	oğı		59b/16

3. Tersine uyumsuzluk, Eski Anadolu Türkçesindeki yuvarlak ünlülü eklerin düzleşmeye, düz ünlülü eklerin yuvarlaklaşmaya bağlı olarak oluşturduğu yeni uyumsuzluklardır (Özkan, 2015, s. 44). Bu hadise ile ilgili metinde tesadüf edilen örnekler şu şekildedir:

a) Yuvarlaklaşmaya bağlı yeni uyumsuzluklar:

Eski Anadolu Türkçesinde daima düz ünlülü olan *-dl* 3. teklik ve çokluk şahıs görülen geçmiş zaman eki metinde yuvarlak ünlülü olarak da kullanılmıştır:

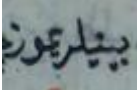
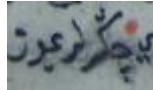
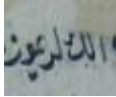

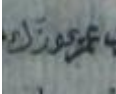
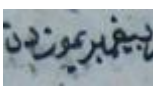
etdüler		15b/17	öldü mi		9b/15
---------	---	--------	---------	--	-------

Eski Anadolu Türkçesine özgü bir ek olan ve yuvarlak ünlü taşıyan sözcüklerde de düz olarak yer alan *-lcaK* zarf-fiil eki, metinde yuvarlak ünlülü olarak da kullanılmıştır:

deyücek		15a/7
---------	---	-------

b) Düzleşmeye bağlı yeni uyumsuzluklar:

Birinci çokluk şahıs iyelik eki *+(U)mUz'* da ekin yardımcı ünlüsü ek ünlüsüne göre daha önce uyuma girmiştir (Kartallıoğlu, 2011, s. 450). Metinde tespit edilen örneklerde ekin yardımcı ünlüsü düzleşmiş ve buna bağlı olarak da ek ve yardımcı ünlüsü arasında uyumsuzluk meydana gelmiştir:

beyinlerimiz		16b/6	cigerlerimiz		19a/17
iliklerimiz		19b/1	°ömrümüz		28b/11
°ömrümüzün		28b/12	peygamberimizden		12a/6

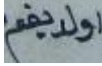
İkinci çokluk şahıs iyelik eki *+(U)ñUz'* da da ek ve yardımcı ünlüsü arasında uyumsuzluk görülür:

birinüz		28b/5	günahlarıñuzı		6b/17
İşleriñuzi		7b/8	namazlarıñuzı		22a/12
müzdiñüz		55b/17	nefsleriñüz		30a/7

Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülü olarak kullanılan *+lU* isimden isim yapım eki, metinde düz ünlülü olarak da kullanılmış ve yeni uyumsuzluklara sebebiyet vermiştir:

dürli		11a/11	görkli		57b/2
-------	---	--------	--------	--	-------

Eski Anadolu Türkçesinde daima yuvarlak ünlülü olarak kullanılan *-dUK* sıfat-fiil eki de düz ünlülü fiillerdeki uyuma bağlanarak metinde yeni bir uyumsuzluğun oluşmasına sebebiyet vermiştir:

oldıgum 3a/7

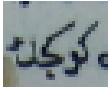
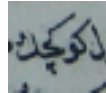

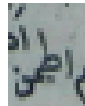

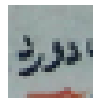
4. Eski Anadolu Türkçesinde kelime başında ve ilk hecedeki bir çok *i*'ler Osmanlı Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde *e* olmuştur (Ergin, 2013, s. 79-80). *Di-*, *it-*, *idin-*, *vir-*, *yi-*, *girü* gibi bünyesinde kapalı *e* sesini bulundurduğu da kabul edilen (Yavuz, 1991, s. 300) bu kelimelere metinde *de-*, *et-*, *edin-ver-*, *ye-*, *gerü* şeklinde de tesadüf edilmiştir. Bu ikili şekiller, Osmanlı Türkçesine geçiş döneminin işaretleri olabileceği gibi müstensihin eseri istinsah ederken metnin özgün hâline sadık kalmaya çalıştığı fakat döneminin diline ve imlasına kayıtsız kalamadığı ihtimalini de akıllara getirmektedir. Metinde yer alan bazı örnekler aşağıda gösterilmiştir:

didi		9b/15	~	dedi		9b/6
°azāb ider		11b/15	~	°azāb etmez		11b/14
şadağa itse		11b/16	~	şadağa etse		6a/15
iden		26a/5	~	edenleri		41a/8
idinürseñ		60a/1	~	edinmişdür		43b/4
itdügünüz		17a/1	~	etdügi		31a/4
virseñ		48b/3	~	vermek		30a/12

yidüm		61a/11	~	yeyeler		43a/10
girü		13b/5	~	gerü		15b/17

5. Levh-i Mübârek'te imla açısından çeşitliliğe tesadüf edilmiştir. Aynı kelimeler bazen b, c, d, ğ harfleriyle bazen de p, ç, t, k harfleriyle yazılmıştır. Metinde tesadüf edilen bu kullanımlar fonetik bir özellik olmaktan ziyade 10. yüzyılda Müslümanlığı kabul eden Türklerin eskiden kullandıkları Uygur alfabesinin etkisinde kalmaları ve Arap alfabesinde ç sesinin cim veya çim, p sesinin be veya p, g ve ğ'nin kef veya gayınla gösterilmesinden dolayı ortaya çıkan bir yazım tercihi olmalıdır (Karahan, 2006, s. 2). Bu ikili şekiller çeviri yazılı olarak aktarılırken bazı örneklerde günümüz yazı dili esas alınırken bazı örneklerde imlaya riayet edilmiştir:

baña		14a/2	~	baña		2b/4
bunca		8b/13	~	bunca		10a/3
gökçek		14b/3	~	gökçek		14b/11
nece		5b/10	~	nece		31a/15
adım		27a/13	~	aşımın		39b/12
dört		11a/4	~	dörd		22b/4

dursañ		5b/9	~	tır		26a/10
ağ		8a/4	~	aķ		7a/5

6. Metinde ek uyumsuzluğu olarak kabul edilebilecek örnekler de mevcuttur. Bu örnekler kalıplaşmış imlanın etkisi yanı sıra toplumun değişik ağız tabakalarında görülen söyleyiş farklılıklarının yazıda gösterilme çabası olarak değerlendirilebilir (Duman, 2013, s. 178).

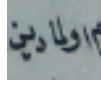
cömerdlığı		38a/2	~	cömerdligi		38a/2
cömerdlıgüñ		34a/1	~	cömerdlik		34a/11
ħastalıklar		42b/11	~	ħastalık		59a/1
şandüğüñ “senin sandığın”		35a/4		şığındük		47a/4

7. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde sıklıkla rastlanan önemli fonetik hadiselerden biri olan söz içi ve söz sonundaki /k/ sesinin sızcılaşarak /ħ/ sesine dönüşmesi örnekleri de metinde yer alırken kimi kelimelerde ikili şekillere tesadüf edilmiştir:

uyħudan		9b/3	~	uyķuyı		28b/16
yohşullaruñ		5b/2	~	yokşulların		58a/3

8. Levh-i Mübârek'te *-mAdIn* ~ *-mAdAn* zarf-fiil eklerinin bir arada kullanıldığı görülmüştür. Eski Türkçede *-mAdIn* şeklinde olan zarf-fiil eki; Batı Türkçesine de bu şekilde geçmiş, Eski Anadolu Türkçesinde uzun bir süre *-mAdIn* şekliyle kullanıldıktan sonra devrin sonlarında *-mAdAn* şekline dönüşmüştür (Ergin, 2013, s. 343). Metinde 9 kez *-mAdIn* 6 kez *mAdAn* zarf fiil ekinin kullanılması, ekte yaşanan geçiş dönemine örnek teşkil etmesi açısından dikkat çekicidir:

olmadın

4b/7

~

olmadan

4b/9

9. Eski Anadolu Türkçesinde ünsüz uyumuna bağlanmadan kullanılan *-dı* görülen geçmiş zaman eki metinde bir kelimedede ünsüz uyumuna tabi olmuştur:

segirttüm

61a/15

10. Eski Anadolu Türkçesinde *-IsAr*, *-A* ve *-sA* gerek gelecek zaman ekleri kullanılmaktayken Levh-i Mübârek'te *-AcAk* ekiyle de gelecek zaman oluşturulmuştur. Bu durum da eserin Osmanlı Türkçesine geçiş döneminin dil özelliklerini yansıttığını göstermektedir. Bunun yanı sıra metinde *-AcAk* gelecek zaman eki 4 kez geçmekteyken *-IsAr* gelecek zaman ekinin 8 kez geçmesi de eserin Osmanlı Türkçesine geçiş döneminin başlangıcında kaleme alındığını göstermektedir. Bu eklerle ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

-A ekli örnekler: Bu ek, geniş zamanı ve şimdiki zamanı da gösterebilir. Gelecek zaman çekimi için kullanıldığı yerleri tam olarak tespit etmek güçtür (Gülsevin, 2017, s. 109). Metinde istek fonksiyonu ile kullanılmasının yanı sıra çoğunlukla zaman ifadesini karşılamakta kullanılmıştır:

Cehennem diye ki İlähî, ben dilerin, heybetümi küllî kullaruñ üzerine idem “Cehennem şöyle söyleyecek: Ey Rabbim, isterim ki heybetimi bütün kullarına göstereyim.” 18a/5-6

Hağ te°älâdan hitâb gele kim yâ Muḥammed; başuñı ḳaldur, ben anlaruñ günâhların dünyâda iken bağışladum “Allahuteala’dan hitap gelecek: Ey Muhammed; başını kaldır, ben onların günahlarını dünyadayken affettim.” 20a/2-4

-AcAk ekli örnekler: Eski Anadolu Türkçesinin son dönemlerine kadar işlek bir sıfat-fiil eki olarak kullanılan bu ek, 15. yüzyıldan itibaren gelecek zaman çekimlerinde de kullanılmaya başlanmıştır ve bu yüzyıldan sonra da bu coğrafyadaki yazı dilinde gelecek zaman eki *-(y)AcAk* olmuştur (Gülsevin, 2017, s. 109-110). Bu ek, metinde sıfat-fiil fonksiyonunun yanı sıra gelecek zaman ifadesinde de kullanılmıştır:

yan-acağ-ıdı “yanacaktı” 33a/4, *ḥavf id-ecek-dür* “korkacaktır” 40b/15, *in-ecek* “inecek” 45b/5, *ḳoyup gid-ecek-sin* “koyup gideceksin” 48a/12-13.

-IsAr ekli örnekler: Eski Anadolu Türkçesinde işlek gelecek zaman eki olarak kullanılan bu ek, metinde de yerini almıştır:

gel-iser-dür “gelecektir” 3b/11, 41a/17, *ol-ısar-dur* “olacaktır” 3b/13, *ne ol-ısar-dur* “ne olacaktır” 9a/13, 46a/12, *bul-ısar-dur* “bulacaktır” 45b/17, *çevre al-ısar-lar-dur* “etrafını saracaktır, kuşatacaktır” 46a/8, *ḳop-ısar-dur* “kopacaktır” 58b/8.

-sA gerek yapısının kullanıldığı örnekler: Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan birleşik eklerden birisidir. Şart eki *-sA* ile gerek kelimesi birleşince gerekli gelecek zaman ifadesi ortaya çıkmaktadır (Akar, 2018, s. 176). Faruk Kadri Timurtaş, bu birleşik yapıyı *-IsAr* ile *-AcAk*

gelecek zaman ekleri arasındaki geçiş devresi olarak değerlendirmiştir (1962, s. 227). Metinde yer alan örnekleri aşağıda gösterilmiştir:

olsa gerek “olacaktır” 10b/8, *konuclasam gerek* “konuk edeceğim” 15b/15, *öldürse gerekdür* “öldürecektir” 30b/13, *kaynasa gerek* “kaynayacaktır” 32b/1, *aşsa gerek* “aşacaktır” 32b/3, varsa gerek “gidecektir” 39a/3, *eşerr olsa gerek* “çok şerli olacaktır” 42b/5-6, *çalınsa gerek* “çalınacaktır, üflenecektir” 44b/8, *gelse gerek* “gelecektir” 48a/2, *virseñ gerek* “vereceksin” 48b/3.

11. Metinde Eski Anadolu Türkçesinin başlangıç eserlerinde tespit edilen *+In/+sIn*⁷ iyelik eklerinin görülmesi müstensihin eseri istinsah ederken özgün hâline sadık kalmaya çalıştığına delil teşkil edebilir:

Her kim öyle namâzın cemâ^catle kılsa ikindi **vaqtin** olmadan ölse cemî^c günâhu yarlığanmış ola “Bir kimse öyle namazını cemaatle kılsa ikindi vakti girmeden ölse bütün günahları bağışlanmış olur.” 4b/9.

Resûl hazreti ‘aleyhi’s-selâm minbere çıkup Allâhu te‘âlânun **kelâmın** müşkillerin hal idüp eydürdi “Hazreti Resul aleyhisselâm minbere çıkup Allahuteala’nın kelamı müşküllerini (anlaşılması zor yerlerini) çözümleyip anlatırdı.” 18a/13

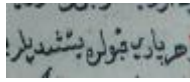
Biz Tañrı **rızâsın** için kâfir elinde şehîd olduk, diyeler “Biz Allah’ın rızası için kâfir elinde şehit olduk, derler.” 33b/4-5

Andan ol alup gitdikleri orucuñ **sevâbın** nûrını anda koyup gitdiler “Sonra alıp gittikleri orucun sevabının nurunu orada bırakıp gittiler.” 38b/9-10

Kişinün **haccın** kabûl olduğunıñ birkaç nişânı vardur “Bir kimsenin haccının kabul olduğunun birkaç alameti vardır.” 40b/4

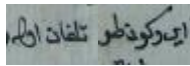
12. Metinde birer örnekle tanımlanabilen ve Oğuz Türkçesi özelliği olmayan şu hususlar da dikkati çekmektedir:

Söz varlığı açısından: Barı “bütün, hepsi, tamamı” (Ünlü, 2013, s. 102) kelimesine tesadüf edilmesi:

Her barı kapulara yitişdiler “Bütün kapılara ulaştılar.” 38b/7

Gramatikal açıdan: -ğan sıfat-fiil ekinin kullanılması:

Ay ve gün tutulğan ola “Ay ve güneş tutulmuş olur.” 42b/11-12

VI. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1. Levh-i Mübârek’te Eski Anadolu Türkçesinde dudak uyumuna tabi olmayan bazı eklerin belirli oranlarda uyuma girdiği görülmüştür. Metnin geneline bakıldığında uyumlu örneklerin daha az olması eserin geçiş safhasında kaleme alındığını göstermektedir: **-dIK sıfat fiil-eki:** *dilediği* 9b/11, *etdiği* 47a/8; **-dIm görülen geçmiş zaman eki:** *bileydim* 45a/14; **-Allm birinci çokluk şahıs emir eki:** *üleşelim* 13b/7; **-sIn üçüncü teklik şahıs emir eki:** *dimesin* 10a/11; **+U üçüncü teklik şahıs iyelik eki:** *boynu* 43a/15, *soñunda* 56a/11, *odun* 19b/3, *oğluna* 25a/3, *üstüne* 44a/12, *üstünde* 48b/13; **+II isimden isim yapım eki:** *bereketli* 39a/14, *kuvvetli* 17b/12, *şa‘âdetli* 20b/12, *şancaklı* 47b/16, *şüretli* 14b/6, *şerli* 11b/12, *yirli* 11b/12; **+(I)m birinci teklik şahıs iyelik eki:** *didüklerim* 48a/2, *elime* 38b/4, *işim* 4b/17, *yirimle* 11a/7; **+(I)ñ ikinci teklik şahıs iyelik eki:** *sinîne*

⁷ Bu ek ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Gürer Gülsevin, “Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı”, *Türk Dili*, Sayı 466, s. 276-279, TDK, Ankara 1990.

49a/5; **+İñ ilgi hâli eki:** *şaçın* 48b/10; **-İz birinci çokluk şahıs eki:** *geçürmüşiz* 45a/14-15; **-(U)l-fiilden fiil yapım eki:** *olunur* 48a/2.

2. Dudak uyumunun gelişiminin takip edilmesi açısından önemli olan eklerde yuvarlaklaşmaya ve düzleşmeye bağlı olarak oluşan tersine uyumsuzluk örnekleri Levh-i Mübârek'te de tespit edilmektedir: Yuvarlaklaşmaya bağlı yeni uyumsuzluklar: **-dU 3. teklik ve çokluk şahıs görülen geçmiş zaman eki:** *etdüler* 15b/17, *öldü mi* 9b/15; **-UcAK zarf-fiil eki:** *deyücek* 15a/7; Düzleşmeye bağlı yeni uyumsuzluklar: **+(I)mUz birinci çokluk şahıs iyelik eki:** *beyinlerimiz* 16b/6, *cigerlerimiz* 19a/17, *hâlimüz* 28b/14, *iliklerimiz* 19b/1, *ömrümüz* 28b/11 *ömrümüzün* 28b/12 *peygamberimizden* 12a/6; **+(I)ñUz ikinci çokluk şahıs iyelik eki:** *biriñüz* 28b/5, *günâhlarıñuza* 22b/14, *günâhlarıñuzu* 6b/17, 7a/3, 20a/17, 29b/16 *işleriñüzi* 7b/8, *namâzlarıñuzu* 22a/12, *müzdiñüz* 55b/17 *nefsleriñüz* 30a/7, *peygamberiñüz* 50a/10, *teşbihleriñüzi* 22a/12-13; **+II isimden isim yapım eki:** *boynuzlu* 26a/10, *dürli* 11a/11, 13a/5(2), 24b/9, 36b/17, 41a/11, 42a/9, *görkli* 57b/2; **-dIK sıfat-fiil eki:** *oldıgum* 3a/7.

3. Levh-i Mübârek'te *-AcAk* gelecek zaman eki 4 kez geçmekteyken Eski Anadolu Türkçesinin işlek gelecek zaman eki *-IsAr* 8 kez geçmiştir. Bu da, eserin Osmanlı Türkçesine geçiş döneminin başlangıcında kaleme alındığını göstermektedir.

4. Metinde ilk hecede "i~e" kullanımında ikili şekillere tesadüf edilmiştir. Sık kullanılan fiiller dikkate alınarak bir istatistik oluşturulunca di- fiilinin 216, it- fiilinin 356 kez buna karşılık de- şeklinin 58 kez, et- şeklinin ise 178 kez kullanıldığı görülmüştür. Bu veriler, 17. yüzyılın sonlarında tamamlandığı düşünülen ilk hecedeki i'den e'ye geçişte metnin "i" tarafında olduğuna işaret etmektedir.

5. Levh-i Mübârek'te tespit edilen dil uyumuna aykırı örnekler eserin telif ya da istinsah edildiği dönemin söyleyiş özelliklerini barındırdığını göstermektedir: *cömerdliğı* 38a/2 ~ *cömerdliğı* 38a/2, *cömerdliğıñ* 34a/1~*cömerdlik* 34a/11, *hastalıklar* 42b/11~*hastalık* 59a/1, *şandüğüñ* 35a/4, *şığındük* 47a/4.

6. H 1135/ M 1722 istinsah tarihli yazmada Eski Anadolu Türkçesinin ilk dönem eserlerinde tespit edilen *+In/+sIn* iyelik ekleri görülmüştür. Bu eklerin görülmesi, eserin telif tarihinin istinsah tarihinden daha önce olduğuna işaret etmiştir.

7. Bu çalışmada ele alınan konular Levh-i Mübârek adlı eserin sunduğu malzeme ile sınırlıdır. Bir eserin tek başına bir dönemin bütün özelliklerini ortaya çıkarması mümkün değildir. Hele metnin harekesiz oluşu ve müellif nüshasına erişilememesi de çalışmayı sınırlandırmaktadır. Ancak, halkı bilgilendirmek için yazılan dinî eserlerde veya yazı diline hâkim olmayan müstensihler tarafından çoğaltılan eserlerde -her ne kadar standart imlanın baskısı bu telaffuzları ve uyumlu yazılışları etkilemiş olsa da- telaffuz özelliklerini görmek mümkün olabilmektedir (Kartallıoğlu, 2011, s. 20-21). Bu sebeple kütüphanelerde keşfedilmeyi bekleyen binlerce eserden biri olan Levh-i Mübârek incelenerek ilim âleminin dikkatlerine sunulmuş ve Osmanlı Türkçesine geçiş döneminin anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

SUMMARY

In this study, the work named Levh-i Mübârek has been examined. The study consists of four main titles. In the introduction, information about Western Turkish and Turkish fiqh works is given. In the second title called Levh-i Mübârek, the shape and content features of the work are introduced. In the third title called The Language of Manuscript, the noteworthy phonetic and morphological features are introduced. In the last part of the study, some evaluations are included based on the data in the text. The remarkable issues in the study are as follows:

Levh-i Mübârek ("al-Lawhu 'l-Mubarak"), meaning "Blessed Tablet", is a prosaic work of fiqh. The science of fiqh is very broad. In the Levh-i Mübârek, only the ibâdât (worshipping)

branch of the science of fiqh was discussed.

Although Levh-i Mübârek was written with naskh script and without harakat (vowel points), there are also words with harakat in the text. Considering the whole work, the presence of words with harakat, even if there are scarcely any parts with harakat, gives us clues about the language of the text.

It was seen that while the vast majority of the affixes in the work are used as in Old Anatolian Turkish, some of them underwent the process of labial harmony. In the text, while some affixes used in the Old Anatolian Turkish with round vowels are also often seen in their forms with unrounded vowels, some affixes used with unrounded vowels are also seen in their forms with rounded vowels. For example, while the past tense affix *-dI*, which has always been used with unrounded vowel in third persons since Old Turkish, was detected in both forms with rounded and unrounded vowel in the text, *the noun-making affix +lU*, which is always used with rounded vowels in Old Anatolian Turkish, was detected in both forms with rounded and unrounded vowel. However, these rounding and unrounding cases seen in the affixes did not always undergo labial harmony, but on the contrary, they caused new disharmonies. Cases of *Reverse Disharmony*, which is interpreted as traces of the transition period in labial harmony, were also seen in Levh-i Mübârek.

A lot of "i" vowel at the beginning and in the first syllable of the word in Old Anatolian Turkish became the "e" vowel in Ottoman Turkish and Turkey Turkish (Ergin, 2013, s. 79-80). They were seen as dual forms such as *di-*, *it-*, *idin-*, *yi-*, *girü-* *de-*, *et-*, *edin-*, *ye-*, *gerü* in the text. As these dual forms may be the traces of the transition period to Ottoman Turkish, they are also associated with the possibility that the copier was trying to stay with the original form of the text while copying but he/she also could not stand unconcerned to the language and spelling of the period.

While *-IsAr*, *-A* and *-sA gerek* were used as future tense affixes in Old Anatolian Turkish, the future tense was created with the *-AcAk* affix in Levh-i Mübârek.

Based on the language, vocabulary and some morphological features of the work, it can be said that Levh-i Mübârek is a work of transition to Ottoman Turkish and its copyright date is much earlier than the copying date.

KAYNAKÇA

- Ağır, M. (1989). *Kitâbu fi'l-fıkh bi-lisân-ı Türkî* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ağzitemiz, M. (2019). *Şükür-nâme (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin-Türkiye Türkçesine Aktarım-Dizin Ekler Dizini)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>.
- Akar, A. (2018). *Oğuzların dili eski Anadolu Türkçesine giriş*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Akkuş, M. (1995). *Kitab-ı gunya*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bilgin, A. (1996). *Nazmu'l-hilafiyat tercümesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Cici, R. (2005). Osmanlı klâsik dönemi fıkıh kitapları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 3(15), 215-248. Erişim adresi: http://ktp.isam.org.tr/pdfdrq/D02512/2005_5/2005_5_CICIR.pdf.
- Yazıcıoğlu Ahmed Bican (2009). *Dürr-i meknûn (tıpkıbasım, inceleme-çeviri yazı- dizin)* (A. Demirtaş, Haz.). İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Devellioğlu, F. (1998). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni tarama sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Duman, M. (2013). *Makaleler (Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine)*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Ece, H. K. (2000). *İslamın temel kavramları*, İstanbul: Beyan Yayınları.
- Erbay, F. (2006). Terğübü's-şalât'ın Çağatay Türkçesi ile yazılmış nüshası üzerine. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 20, 188-199. Erişim adresi: <http://sutad.selcuk.edu.tr/sutad/article/view/344>.
- Ercilasun, A. B. (2016). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi*. Ankara: Akçağ yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Yayım.
- Gülsevin, G. & Boz, E. (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Gülsevin, G. (1990). Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. kişi iyelik ekinin özel kullanılışı. *Türk Dili*, 466, 187-190. Erişim adresi: <https://avesis.ege.edu.tr/yayin/3648abd7-da41-47e2-9bcb-679e81b91204/eski-anadolu-turkiye-turkcesinde-3-kisi-iyelik-ekin-in-ozel-kullanilisi>.
- Gülsevin, G. (2017). *Eski Anadolu Türkçesinde ekler*. Ankara: TDK Yay.
- İbni Abdî'l-Berr (2015). *Câmiu beyânî'l-ilmî ve fadlîhi - ilmi taşımak ve aktarmak için gerekli olan hususlar* (M. Varhan & A.Yücel, Çev.). İstanbul: Ravza Yay.
- Karahan, L. (2006). Eski Anadolu Türkçesinin kuruluşunda yazı-ağız ilişkisi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol 1/1, 2-12. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/12970109-Eski-anadolu-turkcesinin-kurulusunda-yazi-dili-agiz-iliskisi.html>.
- Karasoy, Y. (2017). *Satıraltı tercumeli fıkıh kitabı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Kariev, A. (2018). Karahanlılar devrinde yetişmiş orta asya fukahası ve onların idaredeki yeri. *Mizânü'l-Hak İslamî İlimler Dergisi*, 6, 125-138. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mizan/issue/39826/472120>.
- Kartallıoğlu, Y. (2011). *Klasik Osmanlı Türkçesinde eklerin ses düzeni (16, 17 ve 18. yüzyıllar)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2013). *Türkiye Türkçesinin temeli Oğuz Türkçesinin gelişimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oral Seyhan, T. (2004). *Zahîrû'd-dîn Muhammed Bâbü Mirza-Mübeyyen der fıkıh (giriş-metin-dizin-tıpkıbasım)*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ölker, P. (2008). Beylikler dönemi bir Mülk suresi (Tebâreke) tefsiri üzerinde dil incelemesi. *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 24, 165-176. Erişim adresi: <http://sutad.selcuk.edu.tr/sutad/article/view/403>.
- Özkan, A. (2009). *Mehekkü'l- ilim ve'l- ulemâ, giriş-inceleme-metin-dizinler-tıpkıbasım*, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Özkan, A. (2014). Netâyicü'l-a'mâl ve menâhicü'l-ibrâr isimli eserde dudak uyumu. *SÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 36, 1-33. Erişim adresi: <https://doi.org/10.21563/sutad.187076>
- Özkan, A. (2015). *Netâyicü'l-a'mâl ve menâhicü'l-ibrâr (amellerin neticeleri ve iyilerin yolları) giriş-inceleme-metin-dizinler-tıpkıbasım*. Konya: Palet Yayınları.
- Özkan, A. (2018). *Kitâb-ı mukaddime-i Ebu'l-Leysi's-Semerkindî giriş-inceleme-metin-dizinler-tıpkıbasım*. Konya: Palet yayınları.
- Şahin, H. (2015). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Talân, J. (1987). *Mukaddimetü'l-Gaznevî fi'l-ibâdât, ziyâü'l-manevî* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tekin, Ş. (1974). 1343 tarihli bir Eski Anadolu Türkçesi metni ve Türk dili tarihinde 'olga-bolga' sorunu. *TDAY-Belleten*, 21-22(1973-1974), 59-157. Erişim adresi: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/belleten/issue/38478/446183>.
- Timurtaş, F. K. (1962). Bakinin Kanuni mersiyesinin dil bakımından izahı. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 12(0), 219-232. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iutded/issue/17051/178082>.
- Timurtaş, F. K. (2012). *Eski Türkiye Türkçesi*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Toker, M. (2011). *Anonim satır altı Kur'an tercumesi I-inceleme-metin-tıpkıbasım örnekleri*. Konya: SÜ Basımevi.
- Toker, M. (2012). *Anonim satır altı Kur'an tercumesi II dizin*. Konya: SÜ Basımevi.
- Toparlı, R. (1992). *İrşâdü'l-mülûk ve's-selâtin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Toparlı, R. (1993). *Kitâb fi'l-fıkh-şekil bilgisi özellikleri-örnek metin*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.
- Tulum, A. M. (1968). Şerhü'l-menâr hakkında. *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XVI, 133-138. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iutded/issue/17055/178126>.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara.
- Türk Dil Kurumu. (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara.
- Ünlü, S. (2013). *Çağatay Türkçesi sözlüğü*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Yastı, M. (2016). *Kitâb-ı tafsîl-i tarîki'l-mukarrebîn ve sebîli'l-müttebi'in rados nüshası, (giriş-inceleme-metin-dizinler-tıpkıbasım)*. Konya: Palet Yayınları.
- Yavuz, O. (1991). Türkçe'de Kapalı e. *SÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 6, 271-306. Erişim adresi: <http://sefad.selcuk.edu.tr/sefad/article/view/285>.